

Cindy Kuiper (a) & Suzanne van Norden (b)

(a) Taalimpact

(b) Freelance consultant/trainer

Contact: c.kuiper@taalimpact.nl

suzanor@xs4all.nl

Schrijvende machines in het taalonderwijs

1. Inleiding

Hoe kunnen op artificiële intelligentie (AI) gebaseerde tools als ChatGPT helpen ons taal- en vakonderwijs te versterken?

Eind 2022 werd de wereld opgeschrikt door de grootschalige introductie van *ChatGPT*, een op artificiële intelligentie gebaseerd programma, waarmee allerlei teksten gegenereerd kunnen worden. In de onderwijswereld zorgde het voor grote commotie en voelden docenten en scholen zich genoodzaakt om een standpunt in te nemen over het gebruik van *ChatGPT* door leerlingen en studenten. Zowel voor- als tegenstanders lijken het inmiddels eens over de verbazingwekkende vermogens van de tool én het belang van een kritische opstelling ten aanzien van door de *chatbot* gegenereerde teksten.

Een zinvolle inzet van *ChatGPT* – en AI in bredere zin – in het onderwijs vraagt wat van het beoordelend vermogen van taal- en vakdocenten. Zij moeten in staat zijn om, samen met leerlingen en studenten, teksten te analyseren door ze in een sociale context te plaatsen en te beoordelen op inhoudelijke betrouwbaarheid, en door te herkennen welke taalmiddelen zijn ingezet om een doel te bereiken. Deze vermogens kunnen versterkt worden als leerlingen ook leren om zelfstandig teksten te schrijven en dit niet ondoordacht uitbesteden aan tekstmachines als *ChatGPT*.

In een paneldiscussie op de HSN-conferentie willen wij, na een inleiding op het thema vanuit verschillende perspectieven, in gesprek gaan met docenten uit alle onderwijssectoren over de vraag hoe *ChatGPT* ons taal- en vakonderwijs kan versterken.

2. Perspectieven en discussievragen

We nodigen drie panelleden met verschillende expertise uit om, samen met ons, na te denken over de mogelijkheden en beperkingen van deze nieuwe technologie vanuit de volgende perspectieven:

- a. *de technologie zelf*: wat is het, wat kan het en wat niet?
- b. *leerlingen en studenten*: wat doen en kunnen zij ermee?
- c. *taal- en vakdocenten*: wat moeten zij erover weten en ermee kunnen?
- d. *het lees- en schrijfonderwijs*: hoe verandert de nieuwe technologie onze kijk op ‘teksten’, ‘lezen’ en ‘schrijven’?

We geven bij elk perspectief meerdere vragen die in de paneldiscussie en de discussie met de zaal aan de orde kunnen komen.

2.1 *De technologie zelf: wat is het, wat kan het en wat niet?*

Hoe werken de *Large Language Models* die achter *ChatGPT* zitten precies? Wat valt er te zeggen over het verschil tussen ‘door een machine gegenereerde teksten’ en ‘door een mens geschreven teksten’? Is er een bepaald soort teksten dat we net zo goed (of beter) door een machine kunnen laten schrijven, en een ander soort waarbij mensen het beter doen, en waar zit hem dat in? Hoe ontwikkelen deze modellen zich verder met behulp van data van de gebruikers?

2.2 *Leerlingen en studenten: wat doen en kunnen zij ermee?*

ChatGPT genereert teksten in allerlei genres en registers over alle mogelijke onderwerpen. De kwaliteit en betrouwbaarheid ervan is niet eenvoudig te beoordelen. Moeten en kunnen we voorkomen dat leerlingen die teksten als waar en juist opvatten, en welke vaardigheden hebben zij nodig om ze kritisch te lezen en te gebruiken? Wat is, in dit opzicht, het verschil met de benadering van teksten van websites en antwoorden op vragen die via Google gevonden worden? Kunnen we *ChatGPT* gaan gebruiken als een ‘tekstenbank’ voor studenten?

2.3 *Taal- en vakdocenten: wat moeten zij hierover weten en hiermee kunnen?*

Wat moeten docenten weten, kunnen en doen met betrekking tot de technologie achter AI en *Large Language Models*, en wat moeten zij weten over teksten om AI-gegenereerde teksten verantwoord te kunnen gebruiken? Welke rol kunnen door *ChatGPT* gegenereerde teksten spelen in het (zaak)vakonderwijs? Zijn er grenzen aan de feitelijke betrouwbaarheid van de vakkennis die in zulke teksten wordt gepresenteerd, en waar liggen die grenzen? Verschilt dat van de vakteksten die je vindt via Google? Kunnen deze teksten van nut zijn voor de ontwikkeling van vaktaalkennis bij leerlingen (en leraren)? Kunnen ze gaan fungeren als gepersonaliseerde vakmethodes waarin gemakkelijk kennis ‘op maat’ gevonden kan worden?

2.4 Het lees- en schrijfonderwijs: hoe verandert het onze kijk op teksten, lezen en schrijven?

Welke gevolgen kan *ChatGPT* hebben voor het leesonderwijs, en welke voor het schrijfonderwijs? Welke pessimistische en optimistische scenario's kunnen we schetsen? Komt er een tweedeling tussen analoge (papieren) teksten en verschillende soorten digitale teksten, of kan er een soort hybride lees- en schrijfonderwijs ontstaan? Welke elementen zijn hierin onmisbaar? Hoe kan de ongelijkheid in het (taal)onderwijs door deze tools vergroot of verkleind worden?

3. Panelleden

In de discussie zullen de volgende panelleden hun kijk op deze vragen geven:

- a. *Pascal Wiggers*, Associate Lector *Responsible Artificial Intelligence* (AI) bij de faculteit Digitale Media & Creatieve Industrie (FDMCI) van de Hogeschool van Amsterdam.

Vanuit zijn nieuwe positie richt Wiggers zich op het ontwikkelen van AI vanuit publieke waarden, met oog voor de individuele, sociale en ethische consequenties van AI. Wiggers maakt deel uit van het lectoraat '*Responsible IT*'.

- b. *Anneke Smits*, Lector Onderwijsinnovatie en ICT aan de Hogeschool Windesheim. Anneke Smits doet, als lector, onderzoek naar de wijze waarop een effectieve en motiverende verbinding tot stand kan komen tussen 'vakdidactiek' en 'ICT'. De uitdaging daarbij is om innovaties en ICT dienstbaar te maken aan duurzaam en betekenisvol leren, en om bij het ontwerpen of omarmen van innovaties niet de principes van goede didactiek te vergeten of te veronachtzamen.

- c. *Gerald van Dijk*, Lerarenopleider en onderzoeker aan de Hogeschool Utrecht. Gespecialiseerd in:

- onderwijs in techniek en natuurwetenschappelijke vakken (met name in het algemeen vormend onderwijs);
- het leren en onderwijzen van de taal van die vakken;
- het leren en onderwijzen van 'ontwerpen en maken';
- de professionele ontwikkeling van leraren in de bètatechnische vakken.

Moderatoren: Cindy Kuiper en Suzanne van Norden